

A Fővárosi Múzeumok célja Budapest történelmi emlékeinek felkutatása, összegyűjtése és az elkallódástól való megmentése. Garády Sándort is ez a cél vezette. Nem volt hivatásos régész. Pályáját a vasúti főfelügyelőségen mint kultúrmérnök kezdte meg, később miniszteri tanácsos lett. A vasutak fejlesztésével elméleti vonalon is foglalkozott,¹ e kérdésről több tanulmányt is írt.

A Tanácsköztársaság idején a Kommunista Párt tagja, a Népgazdasági Tanács közlekedési főosztályán az üzemgazdasági csoport vezetője volt. Ezért 1920-ban kényszer-nyugdíjazták és a Magyar Mérnök és Építész Egylet tagjainak sorából kizárták. A kultúrmérnöki munkától való visszavonulása után éppen oly fáradhatatlanul, kitartóan és lelkiismeretesen dolgozott tovább, mint történész, majd mint régész.

A régészet iránti szeretete és lelkesedése kitartó szorgalmú önképzéssel párosult. Amikor még a vasútnál dolgozott, szabad idejét akkor is történelmi és régészeti munkák olvasásának szentelte. Nyugdíjazása után pedig minden idejét könyvtárakban és levéltárakban töltötte.

Először az 1930-as években fordult a polgármesteri hivatalhoz ásatás megindításának javaslatával.² Mátyás vadászkastélyára és Nyék községre vonatkozó addigi kutatásai alapján a polgármesteri hivatal kulturális ügyosztályát is sikerült meggyőzni. Nyéken megindította az ásatást és ezt 1942-ig majd minden évben rendszeresen folytatta.

Így lett az íróasztal mellett kutató történészből ásató régész. Garády ezután sem lett a főváros állandó alkalmazottja. A polgármesteri hivatal XI. ügyosztálya bízta meg egy-egy ásatás vezetésével és ezért tiszteletdíjat kapott.

A Régészeti Intézet megalakulása után hivatali helyiséget kapott ugyan a Károlyi palota Kaplony utcai szárnyában, de továbbra is csak külső munkatárs volt. A Károlyi palotában tárolta az ásatásai során felszínre került leletanyagot is. Első ásatása 1931 őszén indult meg. Ez Nyék³ község, vagyis a Vadaskert falainak pontos meghatározását eredményezte. Kutatása azonban nemcsak Nyék község meghatározására korlátozódott, hanem Mátyásnak a már korábban vitatott budanyéki kastélyát is kereste.⁴

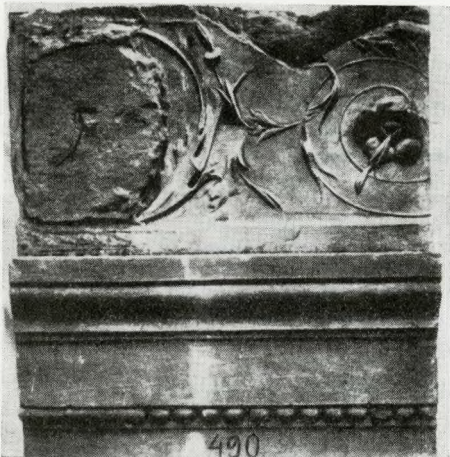
Előzetes levéltári kutatásai és mérnöki módszerek alkalmazása sikerrel jártak. 1932-ben már több helyen közölte⁵ a Mátyás király vadászkastélyának helyén folyó ásatások eredményeit. Az egymás után előkerülő szebbnél szebb reneszánsz stílusú faragott kövekkel bizonyította Második Világháború előtti építőművészeti tevékenységét e helyen (3. és 4. kép). A két kastélyt nem reneszánsz stílusban átépítették, hanem alapjaitól Mátyás király által épített épületnek tartotta.⁶ Holl Imre szerint azonban Garády-nak az a véleménye, miszerint Mátyás építette volna a nyéki kastélyt, nem helytálló.⁷ A kastély két épületének feltárása (3—4. kép) mellett sor került Nyék község középkori templomának⁸ feltárára is (5. kép). A templom első építési szakaszát románkorinak, a másodikat gótikusnak határozta meg.

A nyéki kérdés során foglalkozott a Szt. Lőrincről elnevezett Páloskolostorral is⁹ (5. kép).

Ezt a feltárást 1934-ben kezdte meg az 1847-es ásatás alapján.¹⁰ Ez tisztázta az egész kolostor alaprajzát, kiásta a templom szentélyét és tornyát. Megtalálta azt az égető kemencét is, melyben a padlóteglákat készítették.

1. Garády Sándor (1871—1944)

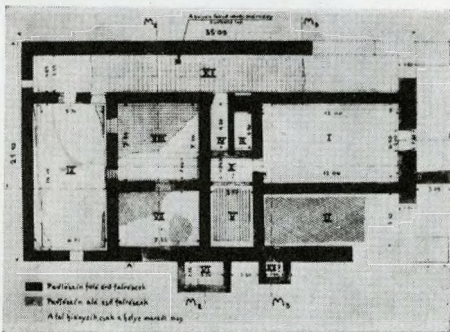
2. Reneszánsz párkánytöredék
a nyéki kastélyból

király és Erzsébet királyné által épített káptalani székesegyház maradványa. Elvetette azt a nézetet, hogy a Kálvin utcai romok egy királyi, vagy királynői palota maradványai lennének.²⁰ Azt a feltevést sem fogadta el, miszerint klarissza kolostor állott volna ezen a területen.²¹ Az óbudai káptalan alapításáról szóló munkájában nemcsak a református templom területén feltárt romokkal foglalkozott, hanem a budai káptalan többi alapításának kérdéseivel is.

E célból kereste okleveles anyag alapján a káptalani birtokokat, melynek során eljut a Vihar és Csúcshegy közti nyeregbe, ahol megtalálta az egykori Gercse²² község középkori templomának maradványait.²³ Kisebb feltárást végzett még a Svábhegyi (Szabadsághegy) Városkútnál.²⁴ Ezzel kapcsolatban felkeltette figyelmét a középkori vízvezeték hálózat is. Erről a kérdésről írott összefoglaló munkája is kiadatlanul maradt.²⁵

A fentebb felsorolt problémák közben állandóan figyelemmel kísérte és kísérte a budapesti építkezéseket és az így felszínre került emlékek alapján igyekezett a középkori Buda topográfiájának több érdekes kérdését tisztázni. Az építkezések megfigyelése során a következő, nagyrészt középkori emlékeket mentette meg, illetve rögzítette le az utókor számára.

Leletmentő ásátás során tárta fel a Rudas-fürdő²⁶ mellett a Szt. Gellértről nevezett templomot. Bontási munkák

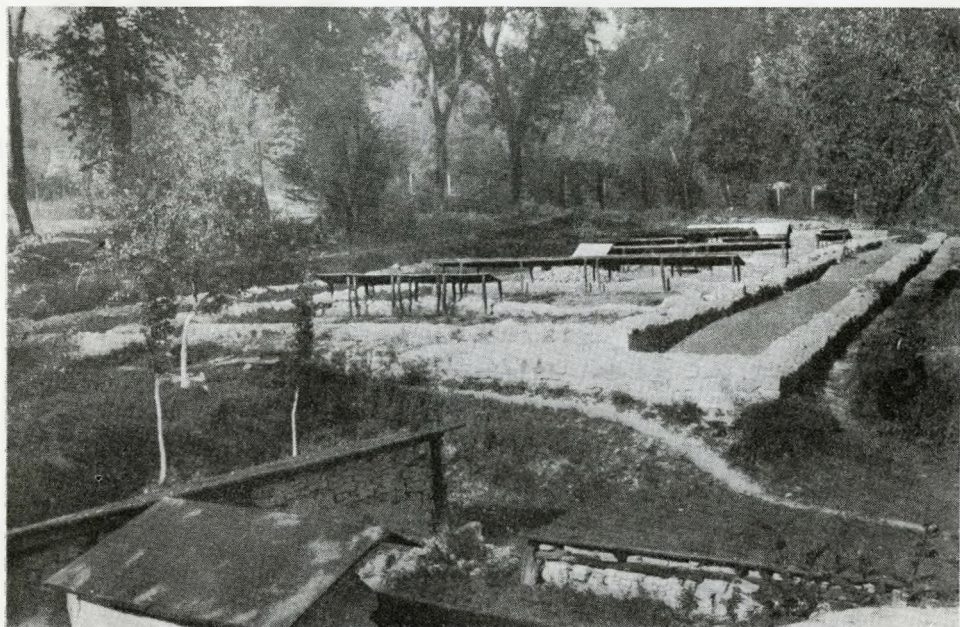
A 3. feltárt vadász-kastély I. sz. épületének
alap- és metszetrajza

Korának többi kutatójához hasonlóan őt is érdekelte Fehéregyháza és Árpád sírjának kérdése.¹¹ Csak néhány, Óbudán általa végzett leletmentés során nyílt lehetősége Fehéregyháza régészeti kutatására. Nem fogadta el Bártfai Szabó László¹² és Gárdonyi Albert véleményét.¹³ Kettőjük szerint ugyanis Fehéregyháza a Viktória téglagyár területén 1877-ben kiásott templom és kolostor lenne. A Bécsi út mentén talált Árpád-kori temetőt¹⁴ Garády Fehéregyházához tartozónak tekintette.¹⁵ A kérdéssel kapcsolatban az okleveles adatokat összefoglaló munkája elkészült, de kiadására nem került sor.¹⁶

Behatóan foglalkozott a középkori kutatás egy másik, ugyancsak vitatott kérdésével, a Kálvin utcai református templom telkén kiásott romokkal.¹⁷ Szerinte az említett terület csakis az óbudai prépostságé lehet,¹⁸ az első építkezést a XII. századra határozta meg.¹⁹ Az újabb átépítés véleménye szerint, a Nagy Lajos

közben került felszínre a Csalogány utca 2-ben a Szt. Péter vértanúról²⁷ elnevezett plébániatemplom maradványa. A Bugac utcában²⁸ építkezés folyamán az alapozási munkák során tárta fel a Szt. Lázár templom alapjait, melyet azután sikerült parkkeretébe illeszteni fenntartani. Az ásátás ismertetése kapcsán foglalkozik a Szt. Lázár lovagrend rövid történetével is. Ezenkívül még számos, kisebb leletmentési munkát is végzett, melyekről rövid beszámoló keretében adott hírt.²⁹ Rendszeresen kijárt a Csalogány u. 7., 3., 20., 25. és 35. sz. házak építkezéseihez, ahol alapozás közben középkori falakra, közép- és török-kori kályhacsempékre és használati edényekre akadt.³⁰

A nagy számban előforduló használatlan edény és a fazekasáruk készítéséhez megfelelő nyersanyag alapján középkori

4. A nyéki vadászkastély II. sz. épületének feltárt maradványai

mész- és agyagégető kemence, valamint fazekasműhely létezését tétélezte fel ezen a helyen. Felismerését okleveles kutatásaival is alátámasztotta. Nemrégiben a budai vári feltárások során előkerült azonos anyagú és formájú kerámia ugyancsak Garády-nak azt a véleményét igazolja, hogy a Csalogány utcában fazekasműhely dolgozott, amely a középkorban agyagáruval látta el Budát.³¹

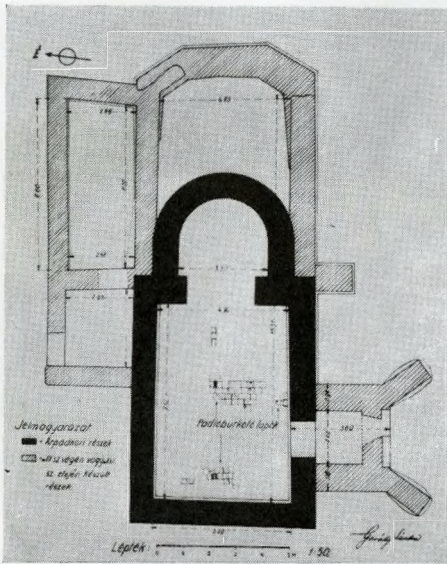
A hűbériség korában élő ember mindennapi életének kutatása szempontjából úttörő lépést jelentett³² a tabáni középkori lakóházak feltárása.³³ Az ásás során hat XV—XVI. századi épület maradványát tárta fel (6. kép). A feltárás közben előkerült leletanyagról ugyanúgy beszámol, mint az építészeti emlékekről.

Részletesen foglalkozott az előkerült kerámiával. Külön csoportba osztotta részben rendeltetésük szerint, másrészt a külföldi anyagot igyekezett szétválasztani a magyar készítményektől. Ezen belül külön foglalkozott a fenékbélyeges edényekkel, ezek meghatározásához Höllrigl³⁴ tanulmányának eredményeire támaszkodott, de azt csak részben, saját véleményével kiegészítve fogadta el. Véleménye szerint a XIV. században az edényeken még volt fenékbélyeg. Az edények és fenékbélyegek korát az azonos rétegből előkerült éremleletek felhasználásával és tipológiai módszerrel határozta meg. Okleveles adatok és a különféle agyagáruk számos változata alapján középkori fazekasműhely esetleges létezését tétélezte fel a Tabánban.

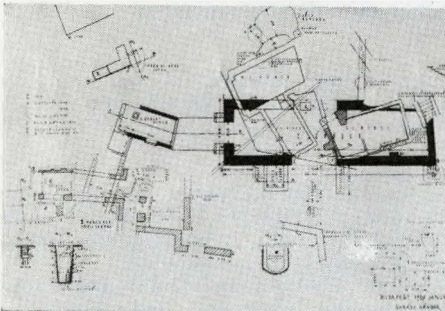
A Tabán földrajzi fekvése következtében a kispesti rév kelet és nyugat összekötő kapcsa volt. Ezért e helyen a középkorban vásárok voltak. Az itt felszínre került agyagáruk egy része behozott volt. Ezeknek a pontos szétválasztását a helyi műhely ismerete nélkül — véleménye szerint — megoldani nem lehet. Csak a legújabb idők kutatásainak sikerült az itt előkerült külföldi kerámiát megkülönböztetni.³⁵

Garády az agyagművességgel külön tanulmányban is foglalkozott.³⁶ Ebben részletesen tárgyalja a középkori magyar, a hódoltsági török, valamint a török utáni magyar agyagművészetet. Foglalkozott a Habán-kerámiával és a kályhacsempékkel. Különös figyelmet szentelt a magyar fazekasságban jelentkező török hatásoknak, amelyet elsősorban a magyar tálak díszítő elemeiben vélt felfedezni.

Nem hagyhatjuk említés nélkül azokat a kisebb ásásokat és leletmentéseket, ahol nemcsak a középkori emlékeket tárta fel. Ilyen ásása volt az óbudai Leopold téglagyár³⁷ mellett. Középkori épületmaradványok után kutatva csak római-kori

5. A Hidegkúti-út 48. alatt feltárt templom

6. Részlet a Tabánban feltárt középkori épületek alap- és metszetrájzaiból

Ezután nézzük meg azt, hogy ásatási módszerben mi volt ami új és helyes, amivel munkáit az utókor számára is értékessé és a további kutatás céljára is hasznossá tette. Műszaki tudását hasznosítva a feltárás megindításakor a kérdéses területet felmérte és az ásatás előrehaladásával a feltárt részeket állandóan pontosan bemérte. Nemcsak az épületmaradványoknak, hanem a kutatóárokknak is pontos rajzát közölte. A földben mutató rétegződéseket állandó figyelemmel kísérte, ezeket metszetrájzaiban fel is tüntette, bár csak nagyjából jelzésekkel. Figyelme a legapróbb leletekre is kiterjedt, amelyeket a munkahely és a rétegek pontos feltüntetésével már kint a terepen külön csoportosítva kezelte.

A feltárás után gondja volt a felszínre került műemlékek állagának megóvására is. A falakat betonlepennyel öntötte le. Nyéken még ezen kívül fatetőt is húzott a falak fölé⁴² (7, 8, a, b).

Irodalmi munkásságán végigtekintve világosan kiténik, hogy különböző folyóiratokban közölt egyazon kérdéseket is más-más szempontok szerint tárgyalt. Levéltári kutatásainak részletes, pontos ismertetését a Historia hasábjain találjuk meg.

anyagot talált; három házat. A középkori esztergomi út feltárásakor a középkori réteg alatt megtalálta a római utat, ezt is a középkorral együtt kiásta.³⁸

A békásmegyeri³⁹ középkori pusztatemplom körül végzett feltárások alkalmával az ásatás során előkerült őskori emlékanyagot is megmentette és ezt mint adatközlést tette közlé. Egyik leletmentése során két honfoglalás kori sírt tárt fel a csúcshegyi dűlőben.⁴⁰

A fentiekben Garády Sándor kiadott munkáiról emlékeztünk meg. Ezen felül hat kiadatlan tanulmányáról tudok.

Röviddel halála előtt foglalkozott még a Margitsziget helyrajzával, bár itt a háborús idők miatt ázni nem tudott. E munkája is kiadatlanul maradt és így csak Lux Géza egyik tanulmányában találunk reá vonatkozó utalásokat.⁴¹

Már az ásatása alkalmával megfigyelhető, hogy kutatásait mindig levéltári munkával kezdi meg, összegyűjti a kérdéses területre vonatkozó történeti adatokat, a lehető legnagyobb pontossággal és részletességgel. Ennek alapján terepbejárást végez, majd ezek után kezdi meg a feltárást. A falak körül árkokat húzott és csak ezután kezdte meg a belső terület feltárását. Ennek a ma már helytelen ásatási módszernek az alkalmazását több feltárásnál is megfigyelhetjük. Mentségére szolgál, hogy igen csekély anyagi fedezet állt rendelkezésére, viszont ilyen módszerrel viszonylag nagyobb eredményt ért el. Azonban volt olyan eset is, amikor szelvényeket és és így módon kutatja fel a kérdéses területet.

Ha a Tabánban végzett feltárásokat vizsgáljuk, ásatási módszerének egy másik hiányosságát figyelhetjük meg. A lakógödörök feltárása során a teljes betöltési anyagot emelte ki, kiemeléskor nem hagyott tanúfalat, illetőleg metszetet.

A Tanulmányok Budapest Múltjából c. várostörténeti monográfiában közölt tanulmányaiban inkább az egyes problémák előző kutatástörténetét és az ásatás megindítását, valamint menetét közli.

A Budapest Régiségeinek két kötetében ismerteti a tíz év kutatásainak összefoglaló eredményeit. Közleményeiben először az ásatás megkezdésének pontos körülményeit ismerteti. Az egyes emlékekkel kapcsolatban végzett levéltári kutatásaiból csak eredményeit közli. Cikkeivel néhány esetben az Archeologiai Értesítőben is találkozunk.

A Magyar Építőművészetben a nyéki kastélyról szóló cikke már összefoglaló képet nyújt az olvasó számára. Közleményeinek értékét növelik a munkaközi felvételek, alaprajzok és metszetek. Mellékeli az előkerült tárgyak (tagozott kövek, kerámia) profilrajzait is.

Irodalmi munkásságáról nem tudunk teljes képet alkotni, amíg az élete végén készített összefoglaló munkáit nem ismerjük. Feltehető, hogy ezekben részletesebben kitér stíluskritikai és művészettörténeti kérdésekre és következtetésekre. Kiadott munkáiban — amelyek ugyan nagyrészt ásatási jelentésszerűek — hiányoznak a fentebb említett kérdések, csupán a Nyékről szóló egyik közleményében írja, hogy a faragott köveket Benedetto de Maiano hatásának véli.⁴³

Nemcsak az ország határain belül állt kapcsolatban a szakemberekkel, hanem többek között egy csehszlovák kutatóval is levelezett a nyéki kastéllyal kapcsolatos kérdésekben. Emil Edgar elfogadja Garády véleményét, miszerint a nyéki kastély második épülete a prágai Belvedere alapján rekonstruálható. A nevezett cseh kutató is írt tanulmányt erről a kérdéstről.⁴⁴

Közleményeiben a magyar nyelv tisztaságára nagyon vigyázott.⁴⁵ Több idegen szakkifejezést megpróbál magyar szóval helyettesíteni. Dolgozatainak megfogalmazása egyébként is világosan és mindenki számára közérthető.

Kutatásainak eredményeit nemcsak írott munkákban közli, hanem az érdeklődő nagyközönség számára helyszíni vezetéseket, a Fővárosi Népművelési Központnál ismeretterjesztő előadásokat tartott.⁴⁶ Nyékre tanulmányi kirándulásokat vezetett, s ott a helyszínen ismertette és mutatta be ásatási eredményeit, a szakemberek és a nagyközönség számára.

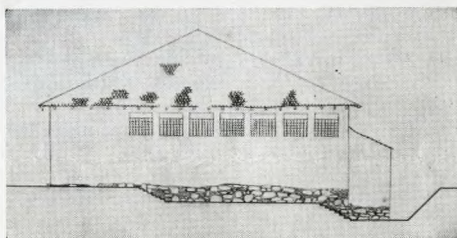
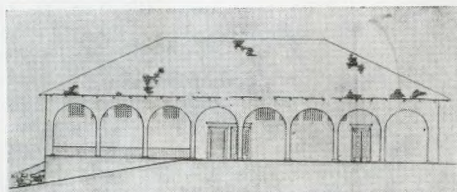
Túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy a magyar régészeti kutatásnak, pontosabban szólva Budapest középkori történetének kutatásában új irányú kutatási módszerek felé törekedett. A feltárások során előkerült leletanyagból nemcsak a szép tárgyakat őrizte meg, hanem a teljes anyagot igyekezett megmenteni. Ásatási módszerével meghaladta korát és a mai fejlettebb kutatás számára is felhasználhatóvá tette az ásatás során előkerült emlékanyagot.

Célja volt az írott források és az azt kiegészítő kutatások segítségével és a feudalizmus kora anyagi kultúrájának teljes ismerete alapján a középkori élet megismerése.

Ezzel a törekvéssel munkássága mintegy híd képez a felszabadulás előtti későközépkori — művészettörténeti jellegű, és a mai — a társadalom minden osztálya kultúrájának emlékeit megismerni akaró kutatási irányzat között.

7. A nyéki kastély I. sz. épületének maradványa a védőtetővel

8. a—b. Nyéki kastély II. sz. épületének Gerő László által 1943-ban tervezett homlokzati rekonstrukciós rajza

Végezetül hadd idézzem Garádynak erről írt szavait ; „... nehéz határvonalat szabni hol végződik a régészeti munka és hol kezdődik a művészettörténeti tevékenység,” s ezen gondolatait folytatva : „Mind ezeket fontolóra véve talán megengedhető, hogy a fentebb jelzett és alább részletezendő működésemet régészetinek nevezzem”,⁴⁷

Valóban a magyar régészet egy kitűnő, lelkes, odaadó, fáradságot nem kímélő kutatóját veszítette el, miután tragikus körülmények között 1944-ben elhunyt Garády Sándor.⁴⁸

G. Sándor Mária

GARÁDY SÁNDOR IRODALMI MUNKÁSSÁGA 1928—1944-ig.

1. A Vízivárosi Aranyhajó vendéfgadó és II. József emléktáblája. *Historia*, 1928. 87—91.
1. 2. A vízivárosi Fehéskereszt fogadó és szomszédjai. *Hist.* 1929. 112—119. 1. 3. Marsigli óbudai castellumai. *Hist.* 1929. 173—177. 1. 4. II. József pest-budai látogatása. *Hist.* 1930. 55—75. 1.
5. Egy budai polgár feljegyzése. *Hist.* 1931. 115—134. 1. 6. Mátyás király budai vadaskertje. *Hist.* 1932. 88—94. 1. 7. Mátyás király budai vadaskertje. 1931. 41—60. 1. 8. Az óbudai filatorium. *Hist.* 1932. 3—29. 1. 9. Mátyás király budanyéki kastélya. *Tanulm. Budap. M.* 1932. 99—111.
1. 10. Mátyás király vadászkastélya a Hidegkúti úton. *Arch. Ért.* 1932. 137—143. 1. 11. A Hidegkúti út 48. sz. telken feltárt nyéki templom. *Arch. Ért.* 1934. 165—169. 1. 12. A Szt. Lőrincről elnevezett budamelléki páloskolostor. *Tanulm. Budap. M.* III. k. 1934. 145—156. 1. és 173—184. 1. 13. Ásatások az óbudai Leopold téglagyár mellett. *Arch. Ért.* 1936. 88—96.
1. 14. Az óbuda csúcshegyi dűlőben 20840/2 telken kiásott két honfoglaláskori sír. *Tanulm. Budap. M.* IV. 30—34. 1. 15. Az óbudai Fehéregyháza. *Történetírás*. 1837. 248—269. 1. 16. Az Aquincum-brigetioi út felkutatása az óbudai Aranyhegyi árok mentén. *Laurea Aquicensis*. 1938. 183—187. 1. 17. A budai (óbudai) káptalan alapítása. *Tanulm. Budap. M.* VII. 1939. 71—91.
1. 18. Mátyás király budanyéki vadászkastélya. *Magy. Építőműv.* 1941. 163—166. 1. 19. Budapest székesfőváros területén végzett ásátások összefoglaló ismertetése. 1931—1941.-ig. I. Egyházi célú maradványok, a templomok feltárása. *Bud. Rég.* XIII. 170—252. 1. 1, 171—172., 2, 173—184, 3, 184—192, 4, 193—205, 5, 206—234, 6, 234—243, 7, 245—251. 20. Jelentés az 1936—1942. évben végzett ásátásokról. *Bud. Rég.* XIII. 1943. 401—438. 1. 21. Agyagművesség Budán a török korban. *Bud. Tört.* III. 1944. 382—401. 1.

Halála után kiadott munkák

22. Budapest székesfőváros területén végzett ásátások összefoglaló ismertetése 1931—1941. II. Világi célt szolgáló építmények. *Bud. Rég.* XIV. 1945. 399—447. 1. 23. Ásatások az úgynevezett békásmegyéri pusztatemplom és környékén. *Bud. Rég.* XV. 1950. 437—449.-ig.

Nyomtatásban meg nem jelent kész munkái

24. Mátyás király budanyéki vadászkastélyának részletes ismertetése. 25. Budanyék község templomának részletes ismertetése. 26. Az óbudai (Miklós-téri) selyemgombolyító (deglomatorium) története.

Előkészületben maradt munkái

27. A Bécsi úti ásátások (Fehéregyháza kutatásainak ismertetése.) 28. A svábhegyi Városkút és Béla király kútjának, valamint a velük kapcsolatos közép és újkori vízvezeték maradványainak ismertetése. 29. Az óbudai Fehéregyháza Árpád sírjára vonatkozó írásos, vagy nyomtatott adatok a XVIII. századig.

Jegyzetek

1. *Garády S* : A budapesti személypályaudvarok kérdése a közúti és vasúti közlekedéssel kapcsolatban. *M. M. É. K.* 1912. 153—159. 1. 2. *Péczy Béla* szíves szóbeli közlése alapján. 3. *Garády S* : idézett műveinél ld. „irodalmi munkássága” c. jegyzék sorszámát, 6, 7, 4. *Csánky D* : Magyarország tört. földr. a Hunyadiak korában I. 141. l. Nyéket a budai vártól Ény-re a mai Pasarét vidékén említi. *Rupp J* : Budapest helyrajzáinak története. 215. l. Bonfini 4500 méterre a Bécsi kaputól (római mérőföld átszámítva) határozza meg Mátyás király nyéki kastélyát, a mai Hidegkúti út 48. sz. telken. 5. *Garády S* : 10, 9, 20, 411 1. 24, 6. *Garády S* : 18, 7. *Holl I* : Használati és díszkerámia a budai Várpalotából. *Arch. Ért.* 1952. 183. 1. A Zsigmond

MŰEMLÉKVÉDELEM

palota legtöbb termében sárkányrendes címer stilizált várabrázolás, sündisznó és nyúl versenyfutását ábrázoló kályhacsempék vannak. Ugyanez a csempetípus fordul elő a nyéki kastélyban és Visegrádon. A nagyszámú Zsigmond-kori csempe bizonyítja, hogy a Mátyás-kori építkezések, itt is már egy régebbi épülethez csatlakoznak. *Holl I* : Jelentés a nyéki kastély épületek területén 1956-ban végzett hitelesítő ásatásról. Bud. Rég. XIX. 273—290. 1. 8. *Garády S* : 11, 19, 171—172. 1. 25, 9. *Garády S* : 12, 19, 173—184. 1. 10. Nagyobb ásatást végez itt 1847-ben Bugát Pál orvos a telek tulajdonosa Henszlmann Imrével együtt. Garády után 1949-ben a Vármúzeum folytatja a feltárást, majd 1958-ban. Ld. *Nagy Emese* : Kutatások a Budaszentlőrinci Páloskolostor területén. Bud. Rég. XIX. 291—299. 1. 11. *Garády S* : 17, 12. *Bártfai Szabó L* : Mit várunk a Fehéregyháza körüli ásatásoktól. Hol állott az egykori Fehéregyháza. 13. *Gárdonyi A* : Az óbudai Fehéregyháza problémája. Történetírás. 1937. 3—23. 1. 14. *Garády S* : 19, 234—243. 1. 15. *Garády S* : 19, 234—243. 1. 16. *Garády S* : 29, 17. *Garády S* : 17, 18. *Garády S* : 17 80—81. 1. 19. *Möller I., Horváth H., Lux K., és Garády S* : 1180-ra teszik az első építési periódust. A kérdéssel részletesen foglalkozott Lux Kálmán. *Lux K* : Árpád-kori építészeti maradványok Óbudán. MMÉEK. 1916. 193—199. 1. 202—205. 1. 20. *Csemegi József* : Hol állott egykor az óbudai királyi vár? MMÉK. 1943. 41—44. 1. Szerinte királyi, vagyis királynői palota romjai voltak a Kálvin utcai romok. Első építési periódusát 1223—1241 közé teszi, minthogy IV. Béla 1241-ben már országgyűlést tart Óbudán. Korábbi nem lehet, mivel az 1223-as tűzvész nyomai nem látszanak. Az épület jellege után ítélve is valószínű, hogy királyi, vagyis később királynői palota volt, minthogy 1343-ban Nagy Lajos az óbudai várat anyjának, Erzsébetnek ajándékozta. Csemegi véleményét *Gárdonyi A.* id. m. 8. 1. is alátámasztja. Ugyancsak Györffy Gy. 1955-ben megjelent munkájában is azt állítja, hogy a Kálvin utcai romok az óbudai királynői vár maradványai. Kurszan és Kurszán vára. Bud. Rég. XVI. 1955. 1. 21. *Bártfai Szabó L* : szerint Klarissza kolostor volt a Kálvin utcai ref. paplak helyén. 22. *Garády S* : 17, 81. 1. 23. *Nagy E* : A középkori Gercse község temploma. Bud. Rég. XVIII. 543—564. 1. 24. *Garády S* : 20. 25. *Garády S* : 28, 26. *Garády S* : 19, 184. 1. 27. *Garády S* : 19, 206. 1. 28. *Garády S* : 19, 193—205. 1. 29. *Garády S* : 20. 30. *Garády S* : 19, 206—234. 1. 31. *Holl Imre* : Használati és dísz kerámia a budai vár területéről. Arch. Ért. 1952. 182—183. 1. A szürke és fehér edények készíthető helye valószínűleg Garády ásatásaiból ismert Csalogány utca Fazekas utca területén keresendő, miután a vári darabokkal teljesen megegyező. 32. Amíg a középkor művészeti emlékeivel sok kiváló kutató foglalkozott, addig a kor mindennapi életével alig foglalkoztak. Keeskemét környékén Papp László és Szabó Kálmán 1928-ban foglalkoznak először ásatásaik során ezzel a kérdéssel. Budapesten ilyen irányú kutatásokat végez a felszabadulás előtt. 33. *Garády S* : 22, 34. *Höllrigl J* : Árpád-kori keramikánk. I. Fenékbélyeges edények. Arch. Ért. 1930. 143—169. 1. Szerinte a fenékbélyeg az Árpád királyok korából származik. 35. *Holl Imre* : Külföldi kerámia Magyarországon a XIII—XV. században Bud. Rég. 147—190. 1. 36. *Garády S* : 21, 37. *Garády S* : 13, 38. *Garády S* : 16, 39. *Garády S* : 23, 40. *Garády S* : 14, *Garády S* : 19, 245—251. 1. 41. *Lux G* : Szent Margit sziget török hódoltság előtti építészeti emlékei. Magy. Építőművészet. 1942. 305. 1. 42. *Gerő László* : 1942-ben az épület állagmegóvásának korszerű tervét készítette el. (11) 117 (16). Főv. Tanács Tervtárában. A terv szerint az épületek főhomlokzata árkádos kiképzésű. Mind két épület helyiségeinek világítását négyzetalakú ráccsal elzárt ablaknyílások biztosítják. Az ajtónyílásokat reneszánsz kőkeret szegélyezi. Mindkét épületnek nyeregretetős födeme van. A helyreállítás során az eredeti falrészletek nyersen maradnának, míg a rekonstruált részek bevakoltak. 43. Kezdetben Genhon I. és más művészettörténészek segítettek Garádynak a stfluskritikai meghatározásoknál. 44. *Emil Edgar* : Buda és a prágai vár, Belvedere palotája. Casopis Turista, 1944. LVI. 50—51. 1. A tanulmány lefordításáért Sódor Józsefnek tartozom köszönettel. ifj. Garády Sándornak köszönöm e kérdéssel kapcsolatos levelezés rendelkezéseimre bocsájtását. 45. *B. Bónis Éva* ; szíves szóbeli közlése alapján van tudomásom arról, hogy Garády munkatársaitól is megkövetelte a helyes és tiszta magyar beszédet. 46. Schauschek János ; szíves szóbeli közlése. 47. *Garády S* : 19, 169. 1. 48. *Gerevich László* : Garády Sándor. Bud. Rég. XV. 1950. 597. 1.